

Peer reviewed article

«A good sport and a real gentleman?»

- hvordan det 400 år gamle britiske sportsfiskeidealet påvirker normer i dagens norske sportsfiske

Jan Ove Vasaasen¹, Øystein Aas², Jostein Skurdal³

¹ Stiftelsen Lillehammer museum, Maihaugveien 1, 2609 Lillehammer, Norway

² Norsk institutt for naturforskning, Fakkelgården, 2624 Lillehammer, Norway

³ Stiftelsen Lillehammer museum, Maihaugveien 1, 2609 Lillehammer, Norway

Kontaktperson: Jan Ove Vasaasen, e-post: Jan.Ove.Vasaasen@maihaugen.no

Ingress

Sportsfisket i snever betydning har sin moderne opprinnelse som et overklassefenomen i England for mer enn 400 år siden. Sportsfiske slik vi bruker det er et fritidsfenomen, hvor målet ikke er å få mest fisk, men den beste opplevelsen. Sportsfisket ble overført til den norske overklassen på slutten av 1800-tallet. Fra 1930-årene fikk allmennheten i Norge mer fritid og mulighet til å drive friluftslivsaktiviteter som fiske. Med flere fiskere, mer effektivt fiskeutstyr kombinert med et generelt økt press på naturen gjennom industrialisering og forurensing, følte fiskere fra de øvre sosiale lag sin sportsfiskekultur truet. De argumenterte for hva sportsfiske egentlig burde være, satte ulike fiskeformer opp mot hverandre, og fremmet riktige holdninger, prinsipper og verdier som skulle være førende for det sportslige fisket. I de siste to tiårene har sportsfisket blitt mer diversifisert og preges av klare meningsforskjeller mellom ulike grupper av utøvere som kanskje ikke er knyttet til sosial klasse på samme måte som i mellom- og etterkrigstiden. Artikkelen drøfter hvordan de opprinnelige britiske sportsfiskeidealene har påvirket sportsfiske i Norge de siste 100 årene fram til dagens hegemoniske grupper av sportsfiskere som bruker fang og slipp som et tiltak for å bevare ressursene og skape et attraktivt sportsfiske, men kanskje også for å fremme sine interesser i kampen om stadig knappere fiskeressurser.

English summary

«A good sport and a real gentleman?» - a four hundred years history on the development of British sport fishing ideals, the transformation to the Norwegian upper class during the 19th century and the current influence on Norwegian sport fishing.

Sport fishing has its modern origins in England more than 400 years ago. It developed as an upper-class phenomenon where the goal was to obtain the best experience and not the harvest. Sport fishing was transferred to the Norwegian upper class at the end of the 19th century when British anglers sought to Norway for experiences, challenges and sport fishing. From 1930, the general public got more time and spending power for leisure and thus an opportunity to engage in recreational activities such as fishing. With more fishermen, more effective fishing tackle and an increased general pressure on nature through industrialization and pollution, fishermen from the upper social class felt their angling culture threatened. They argued strongly for their sport fishing ideals, and new groups of fishermen and their way of fishing, were often characterized as unsportsmanlike. In the past two decades, sport fishing has become more diversified with distinct differences in opinion and behavior between different groups of anglers. However, these differences are less connected to social class in the same way as in the mid- and post-war period. The article discusses how the original British angling ideals have influenced angling in Norway over the last 100 years. We also discuss how today's anglers, who use catch-and-release as a measure to conserve natural resources and create an attractive sport, also promote their interests in the battle for increasingly diminishing fish populations, in a way strikingly similar to older discourses.

Key words sport fishing, angling, catch-and-release, history, culture, informal norms

Innledning

Å fiske for sportens skyld innebærer at fiskeren ikke legger størst vekt på å få fisk, men måten fisken fanges på. Sportsfiskeren bruker derfor ideelt sett metoder som gir størst glede og utfordring, men ikke nødvendigvis mest fisk (Vasaasen 2000, Vasaasen 2006). Sportsfiske er på bakgrunn av dette å forstå som et overskuddsfenomen hvor målet for aktiviteten styres av andre forhold enn tradisjonell fangst for mat. Forutsetningene for sportsfiske er fritid, og målet er sammensatt og varierer fra individ til individ, men rekreasjon, spenning og opplevelse er uansett sentralt. Dette gjenspeiles både i idehistoriske analyser (Mostue 1999) og i nyere empiriske undersøkelser av hvorfor folk fisker i fritida (se for eksempel Aas & Kalternborn 1995, Beardmore et al. 2011).

Innenfor dagens sportsfiske ser vi en utvikling hvor flere og flere fiskere utøver såkalt fang og slipp. Fang og slipp er et uttrykk for en praksis hvor fiskeren etter å ha fanget fisken, velger frivillig eller blir pålagt gjennom regelverk, å slippe fisken levende tilbake i vannet. Denne utviklingen har skapt debatt innad i sportsfiskermiljøene og mellom sportsfiskeinteresserte og andre. Framveksten av fang og slipp forklares ofte som et samspill mellom fiskernes individuelle motiv, der fangsten, og særlig fisken som mat, får redusert betydning for mange, samtidig som det innføres regelendringer som fremmer fang og slipp (Stensland et al. 2013, Kraabøl et al. 2013). Regler om fang og slipp for laks begrunnes med svake bestander og/eller ønske om å fremme sterke gytebestander av vill fisk fremfor utsetninger som har vist seg å være både kostbart og kunne ha uønskede økologiske og genetiske effekter (Araki & Schmid 2010). For elvelevende ørret og harr og gjedde i innsjøene er begrunnelsen oftere å sikre attraktivt fiske ved å øke antallet store individer i bestanden (Dervo 2010, 2011). Uansett argument er det åpenbart at mer begrensede ressurser og muligheten for å få fisk er drivere i denne endringen, men det er også vist at sosiale og kulturelle prosesser er en viktig del av endringene (Stensland et al. 2013, Stensland & Aas 2014).

Sportsfisket ble formet i en tid hvor fiskeressursene var rikholdige og overklassen hadde eksklusive rettigheter og muligheter. Vi ønsker å belyse i hvilken grad fang og slipp integreres som et ideal innenfor sportsfiske med røtter i sportsfiskets opprinnelige idealer, i en situasjon der ressursknapphet har oppstått og vi har mer kunnskap. Praksisen med fang og slipp oppfattes i dag ofte som atferd påvirket av nyere tenkning kombinert med utveksling av ideer over landegrenser og mellom regioner. Ved å se nærmere på historiske linjer vil vi belyse om slike tilsynelatende nye normer og praksiser også kan knyttes til normer som historisk sett har ligget der konstant, hvor sport og rekreasjon var det sentrale.

Det britiske sportsfiskeridealet

Sport

Fiske med snøre og krok kan spores langt tilbake i tid. Enkelte hevder at sportsfiske kan spores tilbake til det gamle Egypt. Imidlertid er det i de gamle skrifter og dokumentasjoner som hovedregel fokus på fiske som matauk og ikke som sport (Mostue 1999). Som beskrevet innledningsvis definerer vi sportsfisket som et overskuddsfenomen hvor aktiviteten knyttes til fritidssfæren og hvor målet kan være sammensatt og omfatte høsting, men hvor rekreasjon, opplevelse og spenning er sentralt.

De første trykte beretninger om sportsfiskets essens og praksis er fra Storbritannia. På 1500- og 1600-tallet ble det her forfattet flere bøker som beskrev sportsfiske, og satte etiske og normative rammer for sporten og hvordan fisket skulle foregå (Walton 1653).

Sigbjørn Mostue (Mostue 1999) mener Mascalls *Booke of fishing with hooke and line* fra 1599 trolig er den første boka hvor fiske betegnes som sport og ikke hovedsakelig som matauk. Mostue skriver at Mascall i boka legger vekt på at sporten krevde sin «gentleman». Sportsfiskerne måtte være skolert, kunne sin grammatikk, kunne skrive og diskutere om sin kunst osv (Mostue 1999).

I den britiske overklassekulturen lå det føringer og idealer som kan knyttes til kulturell og sosial dannelse. Mascall mente idealene var viktige å ta med seg inn i sportsfisket ved å poengtere at sporten krevde sin «gentleman». I dannelsesbegrepet lå det forankret verdier, normer og holdninger som stilte krav til hvordan man som sivilisert person skulle opptre. Djervhet, besluttsomhet, disiplin, selvbeherskelse og rettferdighet, kan vi se var idealer hos den britiske overklassen, og styrende for den sportslige utviklingen (Birley 1995, Vasaasen 2006).

Ordet “sport” er avledet av det franske ordet “desport” som betyr atspredelse. I Storbritannia utviklet dette begrepet seg videre innenfor den britiske overklasse hvor “a good sport” samsvarte med “a real gentleman”. Enten det var cricket, ridning, revejakt eller sportsfiske skulle sportsmannen forholde seg til fastsatte normer. Det utviklet seg et idealbilde, konstruksjoner eller koder, som ga seg utslag i kriterier for hvordan en sportsmann skulle handle og opptre (Vasaasen 2006).

Den franske hotelleieren og fluefiskeren Charles Ritz la særlig vekt på hvordan dannelsen i den britiske kulturen ga seg utslag i en spesiell tilnærming til sport og sportsfiske. Han skrev i boken *A flyfisher's life*: “Of the many different approaches to the sport, the English school is the most classical. It is inspired by the British temperament, the “perfect gentleman attitude” at every hour of the day and night, even towards fish” (Ritz 1959). I boka *Fluefiskeri* skildrer den tidligere britiske utenriksminister og fluefisker, Edward Grey, hvilke egenskaper som var viktige for en virkelig fluefisker, og kan ses i sammenheng med dannelsen som premisser. Én viktig egenskap, mente Grey, var selvbeherskelsen (Grey 1967).

Sportsfiskets essens lå i den utfordringen det var å fange en fisk. Vanskelighetsgraden bestemte derfor graden av sport. Det skulle også være et rettferdighetsforhold eller «fair play» mellom partene. Resultatet skulle ikke være gitt på forhånd. Sportsfiskeren brukte derfor utstyr som sto i forhold til den fisken han fisket etter (Birley 1995). Til mindre fisk som for eksempel ørret, ble det som regel brukt lettere utstyr enn det som ble brukt til laksefiske. Det skulle være en utfordring å lande fisken, og motstanderen, fisken, skulle ha en sjanse til å slippe unna. Begrep som «fair play» og «great sport» ble sentrale i det britiske vokabularet og må ses i sammenheng med idealet om dannelse og begrepet «gentleman».

Fluefisket ble i mange overklassekretser framhevet som den mest sportslige av fiskemetodene, sammenlignet med for eksempel slukfiske og meitefiske. Fluefiske var estetisk, med vakre fluer bygget av fargerike fjær fra eksotiske fugler, og kasteteknikk som baserte seg på presisjon, rytme og eleganse. Selve fluekastet krevde trening, samtidig som fluestengenes materialer og konstruksjon ga den største utfordringen og opplevelsen når fisken tok flua. For å få et vellykket fiske krevdes blant annet kunnskap om insekter, og for en skolert og kulturell elite falt det seg naturlig å interessere seg for dette også. Fluefisket innebar variasjon og stilte store krav til kunnskap og øvelse, og gjennom dette ble fluefisket en virkelig sportslig utfordring (Vasaasen 2006).

Illustrerende for premissene de britiske sportsfiskerne stilte til sportslig utøvelse kan være diskusjonen mellom de anerkjente fluefiskerne F. M. Halford (1844-1914) og G. E. M. Skues (1858-1949). Halford mente at den høyeste form for sportsfiskekunst var fiske med flytende fluer, tørrfluer, som imiterte insekter på overflaten. Skues, derimot, forfektet oppstrøms fiske med synkende fluer, våtfluer eller nymfer, som skulle imitere insekter under vann. Metodene de representerte ble satt opp mot hver andre, og diskutert flittig i britisk sportsfiskepresse. Halford og representantene for tørrfluefiske mente at fiske med synkende fluer blant annet var for effektivt, og dermed ikke oppfylte de sportslige kravene. Skues og hans tilhengere mente det kunne være vel så vanskelig å fiske med synkende fluer og imitere insekter under vann, som det var å imitere insekter over vann (Berntsen 1974). Diskusjonen er et godt eksempel på hvordan sportslige diskusjoner, ned på det mange vil oppfatte som detaljnivå, fikk stort fokus i sportsfiskemiljøet.

Etter hvert som andre samfunnsgrupper fikk mer fritid i England, og flere fikk muligheten til å fiske, utviklet det seg et skille mellom «gamefishing» og «coarsefishing». «Gamefish» var ørret og laks som ble karakterisert som gode sportsfisker. Fluefiske faller inn under «gamefishing». De elvene som kunne tilby et godt fiske etter laks og ørret var lite tilgjengelig for menigmann. Fisket var styrt gjennom private rettigheter, og det kostet penger. Elvefiske etter laks og ørret ble derfor i stor grad beholdt den kulturelle og økonomiske eliten. Innenfor «coarsefishing» fant man representanter fra den lavere middelklassen og arbeiderklassen. Fisket foregikk ofte i nærheten av byer og industri, og ble omtalt som «(...) the best possible escape into rural bliss» (Birley 1995). I disse områdene fant man arter som gjedde, abbor og ulike arter av karpefisk. Disse artene egnet seg for meitefiske. Slik utviklet det seg et fiske som brøt med fluefisketradisjonen. Det oppsto etter hvert et markant skille mellom utøverne. Fluefiskerne, eller «gamefish»-tradisjonen, som i stor grad hadde representanter fra de øvre sosiale sjikt, ble av middelklassens og arbeiderklassens nye utøvere, oppfattet som skinnhellige, hyklerske, og at de var underlagt for mange hemninger knyttet til utøvelsen av fisket (Birley 1995). Skillet var knyttet til klasse, økonomi og fiskemetoder. Men målet for

«coarse» fiskerne var nok også ofte fiskeopplevelsen, siden en del av artene de fisket etter anses å ha relativt lav verdi som mat.

Det er viktig å forstå den sosiale og økonomiske situasjonen til de øvre sosiale lag, som skapte grobunn for fangst og fiske som et overskuddsfenomen med tydelige sportslige prinsipper, og ikke et nærings- eller høstingsfenomen med mer rasjonelle idealer. Den franske sosiologen Pierre Bourdieu har blant annet forsket på elitistiske miljøer i et klassesdelt Frankrike. I boka *Distinksjonen* peker Bourdieu (1995) på at det i overklassen har eksistert et overskudd av sosiale og kulturelle goder. Bourdieu mener videre at overklassens avstand til den sosiale nød har skapt muligheter for overklassen til å begunstige den aktive avstanden til nødvendigheten (Bourdieu 1995). Satt i sammenheng med sportsfiske slik det utviklet seg hos overklassen i England, var det dermed gruppens overskudd av økonomiske, sosiale og kulturelle goder som dannet forutsetninger for det sportslige fisket. For overklassen var det ikke livsnødvendig å få mest mulig fisk. Derfor kunne de øvre sosiale sjiktene forme prinsipper, og sette klare normer for fangst, som ikke bunnet i absolutte nødvendigheter. Sportsfiske skulle derfor ikke være effektivt og rasjonelt, men heller estetisk og «vanskelig» (Vasaasen 2006).

Naturen som arena for opplevelse og spenning

Utviklingen av sportsfiske må også ses i lys av et nytt syn på naturen, hvor naturen ved siden av å bli sett på som en råstoffkilde, som en produksjons- og høstingsarena, også ble oppfattet som en arena for opplevelse, rekreasjon og sportslig utfoldelse. Historien er omfattende og kompleks, men henger også sammen med byvekst, pengeøkonomi og tiltagende industrialisering.

Izaak Walton er regnet som det moderne sportsfiskets far. Hans berømte bok *The Compleat Angler* fra 1653 regnes som en bibel innenfor sportsfiskernes kretser. Walton fokuserte på naturopplevelsen som en viktig del av fisketuren. Fra hverdagens stress og mas trakk sportsfiskeren seg tilbake til naturen. Her fant han glede og menneskelig lykke. I tråd med byveksten og industrialiseringen ble tilbaketrekningen fra sivilisasjonen til naturen et ideal for den engelske overklassen. I naturen opplevde mennesket gode og ekte verdier. England hadde på Waltons tid en sterk byvekst. Bylivet ble opplevd som stressende, samtidig som byboerne ble distansert fra naturen. Byveksten førte også med seg forurensing. Som en reaksjon på dette ble naturen opphøyd til noe opprinnelig og ekte. Naturen og fiskingen ble på flere måter en kontrast til dagliglivet i byen (Mostue 1999, Birley 1995).

Walton beskrev landsbygdas natur. I 1600-tallets England satte mennesket først og fremst pris på en rolig og harmonisk natur. Utover på 1700-tallet begynte man å rette oppmerksomheten mot det ville og uberørte i naturen. Romantikken som epoke vokste frem i siste halvdel av 1700-tallet, og er en periode hvor nettopp fasinasjonen for denne naturtypen kom tydelig til syne (Mostue 1999). Slik vi forstår dette representerte ikke dette nødvendigvis et brudd med tidligere idealer, men kan heller forstås som et tillegg som bidro til et mer komplekst natursyn, og som åpnet for en utvidet tolkning av naturens berettigelse.

Knyttet til sportsfiske representerte denne naturtypen en utfordring, hvor spesielt de sportslige idealer fikk ny relevans. For å oppleve tilstrekkelig vill og uberørt natur begynte britene å søke områder som lå utenfor et stadig mer urbanisert og kultivert Storbritannia. Britiske sportsfiskere reiste blant annet til Norge som hadde natur som egnet seg ypperlig for fiske. Norge med sine dramatiske fjell, store og øde skogsområder, og ville og strie elver passet som hånd i hanske med briteres ønske om utfordringer knyttet til jakt og fiske (Vasaasen 2006).

I boken *Sport* skrevet av prestesønnen William Bromley-Davenport i 1885 skildres nettopp den norske naturen som en stor sportslig utfordring. Davenport kom til Norge og Romsdalen for å fiske laks med flue i elva Rauma. I boken fremhevet han de dramatiske omgivelsene og opplevelsene naturgrunnlaget i Romsdalen ga. Naturen, her forstått som Raumas strie stryk og den store og sterke laksen, representerte en arena og utfordring hvor de sportslige idealenes krav til ferdigheter, taktikk, teknikk, vanskelighetsgrad, «fair play» og selvbeherskelse ble satt på prøve. Desto vanskeligere laksen var å få i land, desto større sport var det (Bromley-Davenport 1885). Denne holdningen ser vi også tydelig i boken *The fisherman naturalist* skrevet av Anthony Buxton (1946). I boka skildrer Buxton blant annet fiske etter sjøørret i Aurlandselva. Buxton fremhever de norske elvene som grunnlag for utfordringer i forbindelse med å fiske, og dermed grunnlag for stor sport (Vasaasen 2000). Han skriver: "Where I have fished in Norway there is no quiet water, and therefore no quiet playing of a fish" (Buxton 1946). Boken *Norway: The*

northern playground skrevet av William Slingsby (1904) beskriver turer i forbindelse med klatring i Norge. Tittelen er særlig illustrerende for et syn på naturen som henspiller seg på sport og adspredelse, selv om Slingsby ikke skrev om fiske.

Det vokste altså frem et sportsfiske som står i sterk kontrast til en tradisjonell forståelse av fangst og høsting hvor rasjonelle og effektive idealer er det dominerende. Sportsidealet formet seg i tråd med overklassens livssituasjon, hvor deres rikdom på økonomiske og sosiale goder, ga rom for å forme andre prinsipper for fangst som ikke var styrt av behovet for mat eller som var i tråd med næringsvirksomhet. Overklassekulturens vektlegging av dannelses-, «gentleman»-oppførsel, estetikk, «fair play», krav til ferdigheter, prestasjoner og utfordringer ble de styrende prinsipper for utøvelsen av fisket, og avgjørende for om fisket ble definert som sportslig eller ikke. Derfor ble fluefisket hos mange av de britiske sportsfiskere fremmet som det mest sportslige, nettopp fordi de mente fluefiske representerte den største utfordringen, stilte store krav til ferdigheter, krevde mest trening, var mest estetisk, og slik sett oppfylte og avspeilet overklassens idealer.

Utviklingen av norsk sportsfiske

Den tidligere idrettslederen, forretningsmannen, jegeren og fiskeren Fritz Huitfeldt utga flere bøker om friluftsliv. I boken *Ude med bøsse og fiskestang* fra 1898 skriver han om fiske med sluk: «Bliv ikke fornærmet, fordi jeg karakteriserer den slags Fiskeri saaledes; men enhver, der har nogenlunde Færdighed i at haandtere sin Flue-stang, vil visselig give mig Medhold i, at det kun er i nødsfald, man giver sig af med at slæbe Slug efter en Baad» (Huitfeldt 1898). Dette sitatet er illustrerende for en tilnærming til fiske sterkt inspirert av de britiske sportsprinsipper.

Kulturutveksling

I perioden fra ca. 1850 til ca. 1930 må den norske sportsfiskekulturen karakteriseres som konform, i alle fall slik det er uttrykt i trykte medier. Den var dominert av de øvre sosiale sjikt og i tråd med britiske idealer (Vasaasen 2006). Rikelig med fritid og høy kulturell og økonomisk kapital var forutsetninger for et sportslig fiske. Pierre Bourdieu mener en kultur består av koder, og at kulturen blir relevant og forståelig kun for de som kjenner koden (Bourdieu 1995). I den britiske sportskulturen lå det som vi har nevnt over sosiale normer, idealer eller koder som var utviklet i et miljø med overskudd av goder. Dette sosiale og økonomiske overskuddet eksisterte også hos de øvre sosiale sjiktene i Norge. Den norske overklassen hadde derfor forutsetninger til å forstå kodene til den britiske sportsfiskerkulturen. De britiske sportsfiskerne som introduserte fiske for nordmenn sto sosialt og kulturelt nær de bedrestilte i Norge. Felles var deres urbanitet, (ut)dannelse, kulturelle kapital og gode økonomi. Andre grupper i samfunnet hadde ikke samme forutsetninger i datidens Norge. Etnologen Heidi Richardson skriver om utviklingen av fjell-friluftslivet i artikkelen «Norway the northern playground». Hun nevner økonomiske og kulturelle ressurser som forutsetninger for friluftsliv, noe som kan forklare kulturutvekslingen mellom de øvre sosiale sjiktene i Norge og den britiske overklassen – to miljøer med mange likhetstrekk: «Det var de færreste som hadde økonomiske ressurser til å drive med eliteturisme. Dessuten krever turisme kunnskap. Denne kunnskapen var på slutten av 1800-tallet en del av den borgerlige kulturelle kapitalen» (Richardson 1993).

At nordmenn lot seg inspirere av britene til sportslig bruk av naturen, og hvor naturen ble arena for adspredelse, handlet om forutsetninger i det norske samfunnet som økt byvekst og industrialisering. Forutsetningene skapte en distanse til naturen, hvor den norske overklassen opphøyde naturen til noe opprinnelig og ekte, slik vi så i Storbritannia (Vasaasen 2006). De svenske etnologene Jonas Frykman og Orvar Löfgren viser til samme utvikling i Sverige. De mener at den økende distansen til naturen skapte et nytt blikk på naturen hos visse grupper. Det nye blikket representerte en annen tilnærming til naturen enn den man fant i den tradisjonelle bondekulturen (Frykman & Löfgren 1994). Slik ble fiske som sport med de premissene som lå forankret i dette, en ny måte å tilnærme seg naturens ressurser på enn den tradisjonelle fangsten som baserte seg på høsting og næring.

Demokratisering og konflikter

Fra ca. 1930 fikk flere samfunnsgrupper økt fritid. I 1936 ble retten til ferie hjemlet i loven om arbeidervern og Norge fikk en egen ferielov som trådte i kraft i 1948. Den fastsatte tre ukers ferie. I 1964 ble ferien utvidet til fire uker (Klepp 1993). Flere fikk også bedre økonomi. Sammen med dette bidro utviklingen av ulike sosialpolitiske tiltak i perioden til en økt økonomisk trygghet for den norske befolkningen. Perioden fra 1945 til 1973 regnes som en av

de lengste vekstperiodene i moderne norsk historie (Danielsen et al. 1991). Denne utviklingen bidro til en demokratisering i norsk sportsfiske hvor fiske som sport gikk fra å være en aktivitet forbeholdt de øvre sosiale sjikt til også å omfatte bredere lag i befolkningen, som for eksempel lavere middelklasse og arbeiderklasse. I 1933 ble Arbeidernes jeger- og fiskerforbund (AJFF) stiftet i Norge. AJFF hadde blant annet som mål å øke tilgangen til jakt- og fiske for allmenheten (Vasaasen 2006).

Utviklingen førte til grunnleggende debatter i sportsfiskermiljøet. De som representerte de øvre sosiale sjikt og fisket etter britisk forbilde mente mange av de nye gruppene manglet nødvendig kunnskap om natur og sportsfiskekultur, og dermed truet sportsfiskets opprinnelige verdier og karakter (Vasaasen 2006).

For å vise hovedtrekkene i debatten har vi tatt utgangspunkt i tidsskriftet Fiskesport utgitt av Norges Sportsfiskeforbund. Norges Sportsfiskeforbund ble stiftet i 1937, og var en sammenslutning av rene sportsfiskeforeninger i landet. Medlemmene i Norges Sportsfiskeforbund var i hovedsak representanter fra det øvre samfunnslag i Norge (Vasaasen 2006). Det er de sentrale tillitsmenn som i størst grad ytrer seg i tidsskriftet. Disse navnene dominerer også annen litteratur om sportsfiske i samme periode. Det er altså i stor grad «elitens» syn på sportsfisket vi presenterer gjennom å se på Fiskesport. Det må imidlertid påpekes at også andre grupper kunne dele elitens syn.

Britisk inspirasjon

Spesielt i de første årgangene av Fiskesport ser vi en ideologisk og kulturell tilnærming til fiske preget av de britiske idealene. Skribentene viser en streng lydighet til det britiske sportsfisket. Mye av det som skrives har referanser til britisk litteratur, og tidsskriftets anbefalinger av sportsfiskelitteratur har også en overvekt av britiske forfattere (Vasaasen 2006). De britiske sportsfiskerne kom til Norge for å fiske laks og ørret med flue. Den første norske litteraturen omhandlet i hovedsak dette fisket. På forsiden av de fleste numrene i tidsskriftet er det også bilde av fluer. Disse bærer stort sett britiske navn. De britiske fluemønstrene ble klassikere i norsk fluefisketradisjon.

Ordet «gentleman» blir ofte brukt i forbindelse med å definere god sportsfiskerkultur. Flere skribenter i tidsskriftet viser til en utvikling i fisket hvor flere og flere fjerner seg fra viktige prinsipper som etikette og dannelses. De engelske fluefiskerne blir brukt som mål på et ideal: «Det er bare et ønske at vi fikk beholde en del av de engelske sportsfiskere her i landet så lenge at en hel del ungdom fikk anledning til å se fisker-kulturen eller etiketten i praksis» (Ottesen 1938). En annen skribent skrev i 1937 om en utvikling blant de nye fiskerne han oppfattet som uheldig: «Jo grovere redskap og jo kortere kamp, desto mer skrytes det av det. Og sådant kalles sport?» (Munsterhjelm 1937). Forfatteren skriver videre: «Ja, den mentaliteten er nok ikke behagelig. Sportsfisket må høynes til et mer gentlemanmessig plan» (Munsterhjelm 1937).

Ved siden av det vi vil betegne som en kulturell og ideologisk tilnærming til sportsfiske inspirert av britiske idealer ser vi i Fiskesport i perioden også en vitenskapelig tilnærming til natur, fisk og fiske. Litteraturen inneholder mange artikler med vitenskapelig preg som omhandler temaer som fiskens biologi, næringsdyr, vannkjemi, effekter av vannkraftreguleringer, sur nedbør osv. En god naturvitenskapelig innsikt var viktig for å legge til rette for en god forvaltning av natur og fiskebestander i en tid preget av industrialisering og en økning i antall fiskere (Vasaasen 2006).

Norges Sportsfiskeforbund la altså vekt på det sportslige ved fiske på bakgrunn av det de oppfattet som edelt og verdig ved det sportslige i seg selv. Videre fordi sportsfiske drevet på det de karakteriserte som sportslig vis skulle ta hensyn til natur og fiskebestand. Denne oppfatningen kommer særlig godt til syne i et forslag til grunnsetninger for sportsfiskere utarbeidet av Norges Sportsfiskeforbund og Svenska Sportsfiskareförbundet i 1938 og beskrevet i lederen i Fiskesport (1938). Forbundene var enige om å utarbeide retningslinjer for hva som kunne betegnes som sportsfiske, og særlig hvordan sportsfiskerne skulle opptre og handle.

I forslaget defineres sportsfiske som: «(...) det fiske som utøves for fornøielse, rekreasjon og for sportens skyld» (Fiskesport 1938). Videre ser vi i forslaget at det vektlegges viktigheten av å ferdes i en intakt natur, og at sportsfiskerne viser interesse for god forvaltning av fiskebestandene (Fiskesport 1938). Forslaget har en streng differensiering i forbindelse med redskapsbruk. Redskaper som oter, lystergaffel, garn og faststående redskaper

som ruse, line og lignende, defineres ikke som sportslige redskaper. I følge forslaget skal sportsfisket utøves med stang og enkel line med krok som frivillig slukes av fisken. Det sportslige aspektet vektlegges tydelig. Det står skrevet: «Sportsfiskeren bruker alltid den redskap som gir god sport (...)» (Fiskesport 1938). I forslaget står det videre at sportsfiskeren, etter arter som ørret, røye og harr, skal bruke en lett fluestang, og det oppfordres til ikke å bruke for tykk fortom. Lette fluestenger og tynn fortom skaper større utfordringer når fisken har tatt fluen, og forslaget løfter derfor nok en gang tydelig frem de opprinnelige sportslige idealene.

Forslaget fremstår også normativt i forhold til fiskerens holdninger til fisket og oppførsel overfor natur, medmennesker og fisk. Måtehold og disiplin knyttet til fangst kommer tydelig frem. I forslaget står det at fiskeren bare skal fiske den fisken man personlig har bruk for. Det er altså et krav om disiplin. Det står blant annet å lese: «Den tunge fiskekurven kjennetegner ikke den store sportsfisker. Heller ikke historiene om de store fangstene i snesevis og hundretall» (Fiskesport 1938). Idealer som måtehold og disiplin, som vi kan knytte til det vi forstår som dannelse, bakes sammen med sportslige idealer og tanken om skånsom utnyttelse av naturen og fiskebestanden. Idealet om dannelse går igjen flere steder i forslaget. Det påpekes at sportsfiskeren skal vise hensyn i sin fremferd langs elv og vann. Man skal ikke fiske, vade eller ro der andre er i ferd med å fiske, og man skal la andre fiskere slippe til på de gode fiskeplassene. Forslaget påpeker også viktigheten av å følge lov og orden, og sette seg godt inn i gjeldene bestemmelser der hvor man fisker (Fiskesport 1938). Selv om idealene ble framhevet var det ikke alltid samsvar mellom liv og lære, noe de mange historier og bilder av eventyrlige fangster vitner om.

Generelt ser vi i Fiskesport i perioden store diskusjoner som omhandler redskapsbruk, måtehold i forhold til fangst, og viktigheten av å oppføre seg ordentlig når man opptrer langs elv og vann. I utstyrsdebatten er diskusjoner omkring fluefiske kontra andre former for fiske fremtredende, og det er tydelig at fluefiske fremheves som det mest sportslige. Utviklingen av det moderne kasteslukutstyret skjøt fart fra 1930-tallet og fremover. I USA kom det på denne tiden i gang en stor produksjon av fiskeutstyr, som etter hvert også spredte seg til Norden. Det ble blant annet utviklet billige stålstenger og effektive kastesluskneiler med relativt lave produksjonskostnader. Dette ga muligheten for flere til å kjøpe seg fiskeutstyr (Sjøilen 1995). Utstyret var også langt enklere å bruke, og etter noen få timers trening kunne de fleste fiske. Sammenlignet med fluefiske, som krevde langt mer trening for å kaste og gjennom det oppnå ferdigheter, ga kasteslukutstyret store fortrinn. Dette medførte nok at mange av de nye fiskerne valgte det nye kastesluskutstyret fremfor fluefiske. Arne Jacob Schultz og Arne Engeseth, fremtredende sportsfiskere i Norge i 1930-årene, uttalte i et Fiskesport fra 1937: «Det var tydelig at folk hadde fått øinene opp for at de i kastesluken hadde et effektivt og relativt billig fiskeredskap (...)» (Engeseth & Schultz 1937). Det ble i 1931 solgt et beskjedent antall sluskneiler i Norge. I de tre etterfølgende årene ble det solgt ca. 22500 sluskneiler (Engeseth & Schultz 1937).

Sportsfiskeren Reinholdt Isachsen skrev i forbindelse med utviklingen av kasteslukfisket i et Fiskesport fra 1938: «Vi litt eldre fiskere er begynt å bli litt betenkte og kanskje litt engstelige over den retning og det omfang kasteslukfisket har tatt» (Isachsen 1938). Mange i det elitistiske sportsfiskermiljøet oppfattet kasteslukutstyret som for enkelt å bruke og for effektivt til å oppfylle sportslige kriterier. Et innlegg i Fiskesport i 1938 retter kritikk mot de mange nye sluskfiskerne som nå brer om seg på fiskeplassene. I innlegget formidles opplevelsen en fluefisker måtte ha når han opplever dette: «(...) han blir rasende over at gode, gamle fiskeplasser sopes ren for fisk på en slik lettkjøpt måte» (Fiskesport 1938, signert L.L.). Det er verdt å merke seg at mens noen av normene krever respekt og oppførsel overfor andre fiskere, så er det tydeligvis forskjell på folk (ulike grupper av fiskere).

Bourdieu hevder at det i elitistiske miljøer, som for eksempel innenfor kunst og musikk, eksisterer en avsmak for alt som er lettvint, enkelt og overfladisk, og at dette leder dem til å ta avstand fra umiddelbare tilgjengelige gleder (Bourdieu 1995). Ordet lettkjøpt som artikkelforfatteren i Fiskesport bruker i sin karakteristikk av sluskfiskets effektivitet blir slik sett en klar parallell. De elitistiske fluefiskerne uttrykte en generell avsmak for kasteslukfisket. Det serie- og masseproduserte sluskutstyret var fremstilt og formet i den hensikt at det skulle være enkelt å kaste, og det viste seg å være effektive fiskefangere. Utstyret stilte derfor ikke like høye krav til utøveren for å oppnå resultater, som fluefiskeutstyret. Slik ser vi at elitens sosiale normer knyttet til fiske er i tråd med Bourdieus analyse. Bourdieu viser også til det han kaller for forestillinger, som for eksempel litteratur, teater, kunst osv. og mener at eliten og de intellektuelle vektlegger uttrykksmåten, virkemidler og hvordan forestillingen tolkes som viktigst, mer enn det å vektlegge hva forestillingen nødvendigvis handler om og slutter med (Bourdieu [1979] 1995). Prøver vi å plassere Bourdieus oppfatning av elitens forhold til kunst, teater osv. inn i elitens forhold til sportsfiske, kan vi tolke

det slik at for elitens sportsfiskere var vegen fram til målet det viktigste, ikke det endelige utbyttet. Det var måten fisket ble praktisert på, her forstått som forestillingens form og uttrykk, som var det viktigste, og ikke hva fisket eller forestillingen ga av resultater i antall fanget fisk. Eliten mente idealene kom godt til uttrykk i fluefisket, men ble visket bort gjennom kasteslukfisket.

Ved siden av det eliten oppfattet som for effektivt og lettvinnt i kasteslukfiske ut fra et sportslig perspektiv, ble kasteslukfisket framstilt som en trussel mot fiskebestandene. Bakgrunnen var elitens oppfattelse av slukfiskets effektivitet og at slukfiskets manglende krav på praktiske og teoretiske ferdigheter, bidro til at terskelen for økt rekruttering inn i fisket ble lavere. Det nye kasteslukfiske ble oppfattet som for effektivt og det skapte flere fiskere. Dette økte trykket på fiskebestandene. Et innlegg i Fiskesport fra 1957 poengterer denne utfordringen: «Alt fisker, man er ikke lenger ferierende, men «sportsfisker», og har ganske store muligheter til å høste fisk i det vassdrag man hjemsøker, selv om man hverken er belemret med teori eller praktiske erfaringer fra før av» (Ytterborg 1957). Flere innlegg i Fiskesport påpeker viktigheten av et fiske fundamentert på det vi i dag ofte vil kalle økologisk bevissthet. Mange mente at holdninger til fiske var avgjørende, og at gode holdninger nettopp handlet om et ønske om å bevare gode fiskebestander. Engeseth og Schultz skriver i et Fiskesport fra 1937: «Det avgjørende blir som ved alt sportsfiske for øvrig, hvad som er heldig for fiskebestanden eller ikke». Og her må vi gjøre regning med hver enkelts interesse i å bevare denne å få opphjulpet den» (Engeseth & Schultz 1937).

I Norge så vi altså i perioden fra 1930-årene flere fiskere, mer effektivt fiskeutstyr parallelt med et økt press på naturen gjennom industrialisering og forurensing. Dette skapte til sammen betingelser som medførte at eliten så sin kultur truet. Det ble derfor svært sentralt for eliten å forsvare sitt sportsfiske gjennom å forsøke å definere hva sportsfiske egentlig burde være, sette ulike fiskeformer opp mot hverandre, og argumentere for hva som var rette holdninger til utøvelsen av sportsfiske. Denne tydeliggjøringen bunnet i et ønske om å bevare det som kan defineres som kulturelle aspekter som dannelse, fair play, vanskelighetsgrad i fiske, krav om ferdigheter osv. og et ønske om å bevare gode fiskebestander. På bakgrunn av dette tok elitens sportsfiskere også et oppgjør med nye grupper av fiskere, deres måte å fiske på, og det eliten karakteriserte som usportslig opptreden og redskapsbruk. Under det hele lå nok en dyp bekymring for å miste sine privilegier.

Dagens fiske med fang og slipp

Sett med dagens øyne kan diskusjonene på 1930-tallet kanskje synes antikverte og lite kunnskapsbaserte. Vi kan, med basis i statistikk fastslå at fritidsfiske med stang og snøre på 1960- og 1970 tallet vokste til å bli en av de mest utbredte friluftslivsaktivitetene i Norge, der om lag 50 % av befolkningen oppgir at de driver fritidsfiske minst en gang hvert år (Aas 2001, Odden 2008). Sportsfisket som elitens domene forsvant, og bekymringen for at en forsimpning av sportsfisket med moderne og effektive slukfiskeredskaper også skulle rasere fiskebestandene, viste seg heller kanskje ikke å holde helt stikk. Imidlertid er det liten tvil om at økt fisketrykk på grunn av flere fiskere i mange områder har bidratt til å redusere bestander, særlig av stor fisk. Det er særlig det populære fisket i elver hvor fisketrykket har endret bestandssammensetningen (Kraabøl et al. 2013). I dag er det likevel i de fleste vestlige land en bekymring for at sportsfiske og –jakt taper oppslutning, og arbeid med rekruttering er høyt prioritert (TNS Gallup 2012).

Innenfor dagens sportsfiske finnes det en rekke spesialiserte metoder med sine respektive grupper utøvere med ulike nettverk, både blant de som fisker etter laks, ørret og andre arter som historisk har vært knyttet til «coarse-fiskekulturen», slik som gjedde, abbor og karpefisk. Sportsfiske er derfor mer mangfoldig enn før. Det har også trolig utviklet seg en større toleranse i de fleste miljøer for hva sportsfiske er, enn det vi fant hos de tidligere elitistiske miljøene i Storbritannia og Norge. Vi ønsker til slutt å drøfte praksisen med fang og slipp. Selv om det eksisterer forskjeller mellom de opprinnelige idealene til sportsfisket og dagens praksis og sosiale normer, vil vi argumentere for at det også er klare likheter, noe ikke minst praksisen med fang og slipp illustrerer.

Gjenutsetting av fisk som er under tillatt minstemål, lite egnet som mat, eller for liten til matkonsum, har antakeligvis foregått i uminnelige tider (Policansky 2008). Fangst og gjenutsetting (fang og slipp) av fisk som forvaltningstiltak forekommer og har forekommet i en rekke land i lang tid. Likevel er omfanget generelt økende blant sportsfiskere både i ferskvann og marine miljøer, særlig av arter og størrelsesgrupper som tidligere ble avlivet og brukt som mat (Policansky 2002, Matlock 2002, Arlinghaus et al. 2007, Stensland et al. 2013, Stensland & Aas

2014). I en amerikansk undersøkelse fant de at andelen fanget og gjenutsatt fisk hadde økt fra 34% i 1981 til 59% i 1999 (Bartholomew & Bohnsack 2005). Også i Norge øker omfanget av ulike former for fang og slipp-fiske, til tross for at det er vist at høstingsaspektene var viktigere blant norske fiskere enn nordamerikanske (Aas & Kaltenborn 1996). I norsk laksefiske har den offisielle statistikken i løpet av de siste fem årene gått fra å rapportere 0 % gjenutsatt fisk, til at det i 2014 ble gjenutsatt 29 % av fangsten. Nye, populære fisketilbud innenfor ørret-, harr- og gjeddefiske baseres i økende grad på gjenutsetting (se eks. Dervo 2014). Fang og slipp har også stort omfang i marine fritidsfiskerier (Fertner 2015).

Sportsfiske som omfatter fang og slipp har imidlertid skapt debatt fordi det ofte hevdes å være lek med liv. Dette er en kritikk som det kan argumenteres for omfatter alle typer av sportsfiske, slik det opprinnelig ble definert – det er sporten (leken) som er det sentrale. Forholdet mellom mennesket og natur er i kontinuerlig forandring (Manfredo et al. 2003). Et bærekraftig sportsfiske vil derfor alltid ha behov for å være i noenlunde takt med opinionens moralske oppfatninger (Kunzman 2004). Sportsfiskere har ulike motiver for utøvelse og utbytte av fisket. I flere segmenter går utviklingen mot mindre fokus på fangst og mer mot opplevelse. Undersøkelser viser at det også er økende aksept for fang og slipp-fiske (Policansky 2002, Wolfe 2006, Stensland et al. 2013).

Det vanligste argumentet for fang og slipp-fiske er at det «virker» - dvs. at fisken som regel overlever og at det dermed har en positiv biologisk effekt ved at det kan bevare fiskeressursen, redusere effekten av selektivt fiske, redusere behov for kostbare og uønskede/negative kultiveringsutsetninger, ivareta stedlig biologisk mangfold og verne nøkkelarter og gytebestander. I den norske lakseforvaltningen er fang og slipp et forvaltningstiltak som brer om seg og er med på å bidra til at gytebestandsmålene for laks oppnås (Thorstad et al. 2003, 2008, Halttunen et al. 2010). Med økende press på fiskens leveområder, forurensing og overfiske har særlig forvaltning av fiske på reduserte bestander fått fokus, og her er fang og slipp ansett som et viktig tiltak. Praksisen er på mange måter også en illustrasjon på hvor sårbare mange fiskebestander har blitt som følge av ulike former for menneskelig påvirkning. Fang og slipp er i denne sammenheng også interessant å drøfte i forhold til sportsfiskets historiske idealer og normer. For det første, selv om toneangivende britiske sportsfiskere i liten grad tenkte og praktiserte fang og slipp, er praksisen i dag en synlig manifestasjon av at fisket har begrenset høstingsverdi. Det er naturopplevelse, spenning og kontemplasjon som er de sentrale målene, noe vi har belyst også var de opprinnelige kjerneverdiene. En annen klar parallell mellom før og nå er diskusjonen om hva som er et sportslig fiske. Mens debatten i Norge før og etter siste krig ble ført mellom elitens fluefiskere og den lavere middelklassens og arbeiderklassens fremvoksende slukfiskere, går frontlinjen i dag mellom de som foreskriver fang og slipp og de som av ulike årsaker er motstandere. Dagens skillelinjer har ikke samme «klasse-preg» som tidligere. Samfunnet er i dag mer egalitært, og det synes som at skillelinjene heller knytter seg til generasjoner, erfaringer (som for eksempel påvirkning fra utenlandsk fiskeforvaltning) og individuelle motiver for fiske (Policansky 2008, Stensland et al. 2013).

For å synliggjøre paralleller mellom dagens og historiske idealer i fisket, er det interessant å vise til de etiske retningslinjer til The International Federation of Fly Fishers

(<http://www.fedflyfishers.org/Resources/CodeofAnglingEthics.aspx>) hvor deres motto er bevaring, restaurering og opplæring gjennom fluefiske. Her ser vi at sportsfiske fremmes som et overskuddsfenomen hvor retningslinjene avdekker ønske om et fiske knyttet til dannelses, disiplin og måtehold til fangst, oppførsel overfor andre fiskere langs elv og vann og viktigheten av å forholde seg til lover og regler.

Det klareste skillet fra debatten i mellomkrigstiden er et at det også fremmes at fluefiskere respekterer andre fiskemetoder og fremmer sine etiske retningslinjer overfor alle fiskere. Ellers er retningslinjene langt på vei i samsvar med normene uttrykt i Norges sportsfiskerforbunds og Svenska sportsfiskareförbundets forslag til grunnsetninger for sportsfiskere fra 1938 som ble presentert tidligere i artikkelen. Retningslinjene til The International Federation of Fly Fishers er et uttrykk for at sportsfiskemiljøene fortsatt ser viktigheten av å definere hva som er sportslig, etisk og riktig praksis, og at sportsfiske er et sammensatt fenomen bestående av sosiale koder og konstruksjoner, slik vi har vist var tilfellet i utviklingen av sportsfiske i Storbritannia fra 1600- og 1700-tallet og i Norge fra slutten av 1800-tallet og fremover.

Praksisen med fang og slipp har imidlertid forandret synet på bruken av tynn og lett redskap som sportslige forutsetninger. I den historiske delen har vi sett at et viktig sportslig prinsipp var bruken av redskaper som stod i forhold til den fisken man skulle fange. Sportsfiskeren brukte redskap som skulle gi best mulig sport, og her ble lette

stenger og tynn fortom fremhevet. Dette gjorde kampen med fisken mer spennende, og at fisken har en «sjanse» - dvs. underforstått komme seg fri av kroken eller slite av lina. I denne sammenhengen er det interessant å se at noen toneangivende fang og slipp-fiskere er talsmenn for bruk av redskap som ikke er lett (som tynn line). Isteden anbefales bruk av redskap som gjør at du raskt kan «lande» fisken, frigjøre den fra kroken og sette den (uskadd) ut igjen. Slik ser vi at prinsipper er forandret, for eksempel som følge av ny og annen kunnskap, endrede betingelser og omstendigheter og målsettinger. Likevel blir de endrede prinsippene et uttrykk for noe sportslig, noe normativt for hva som er rett og galt, og at fiske som sport handler om veldig mye annet enn fangst for mat.

De lange linjer

Vi har i artikkelen vist at sportsfiske kan betraktes som et overskuddsfenomen. Ved å ta utgangspunkt i det britiske idealet, vise til fremveksten av det norske sportsfisket i takt med økonomisk vekst og industrialisering, og drøfte dagens fang og slipp-fiske i lys av dette, har vi skissert en aktivitet styrt av sosiale normer, formelle og uformelle regler og holdninger som bryter med tradisjonell oppfattelse av fangst og høsting hvor rasjonelle og økonomiske idealer er det styrende. I artikkelen har vi videre forsøkt å vise at fang og slipp som av mange i Norge oppfattes som noe nytt, kontroversielt og påvirket av moderne internasjonale strømninger, også kan sies å ha klare linjer tilbake til veletablerte historiske idealer og normer for hva som er sportslig fiske.

Selv om et økende antall av dagens sportsfiskere setter fisken tilbake, så handler ikke dette nødvendigvis om helt nye holdninger og normer i sportsfisket og blant sportsfiskere, men heller om endrede omstendigheter, som for eksempel knappere fiskeressurser og ny kunnskap om god fiskeforvaltning. Disse endrede omstendighetene fører med seg endret praksis, som tydeliggjør at fisk som mat har relativt liten betydning for store grupper av dagens sportsfiskere. Den økende praksisen med fang og slipp er på mange måter helt i tråd med grunnleggende historiske idealer i sportsfiske hvor det utviklet seg prinsipper og normer for fangst som ikke bunnet i ønske eller behov for mat. Fang og slipp-fiske er et uttrykk for at mange av grunnverdiene i sportsfisket, utviklet 400 år tilbake, fortsatt er sentrale.

Sportsfisket ble formet i en tid hvor fiskeressursene var rikholdige for eliten. Fang og slipp ble ikke ansett som nødvendig, selv om det finnes enkelte kilder som viser at sportsfiskere også tidligere satte tilbake laks og sjørret, både britiske (Vasaasen 2000) og norske (Solberg 1948). Som vi har sett fra det gryende sportsfisket i Norge, og spesielt under demokratiseringen hvor det ble flere fiskere, vektla det etablerte miljøet behovet for måtehold og begrensninger knyttet fangsten. Fang og slipp som et ideal innenfor sportsfiske integreres imidlertid først når fiskebestandene i større grad reduseres. Sportsfisket slik det utviklet seg i Storbritannia og Norge, og dagens fang og slipp-aktivitet, synliggjør en overskuddsaktivitet der «sportslighet», opplevelse, rekreasjon og fiskerens selvrealisering står i sentrum.

I dagens debatt om fang og slipp blir det ofte hevdet at sportsfiske i Norge bygger på gamle høstingstradisjoner, og at fang og slipp er et tydelig brudd med dette. Denne historiske gjennomgangen viser at det sportsfisket som utviklet seg i Norge fra slutten av 1800-tallet og utover på 1900-tallet primært var inspirert av en overskuddsaktivitet som utviklet seg i Storbritannia, og hvor idealene og verdiene ikke bygde på en tradisjonell høstingskultur. Fang og slipp er derfor ikke en praksis som nødvendigvis bryter med tradisjoner, men snarere kan sees på som en praksis som har klare koblinger til etablerte tradisjoner.

Referanser

- Araki, H. & Schmid, C. 2010. Is hatchery stocking a help or harm? Evidence, limitations and future directives in ecological and genetic surveys. *Aquaculture* 308(1): 2-11.
- Arlinghaus, R., Cooke, S.J., Lyman, J., Policansky, D., Schwab, A., Suski, C., Sutton, S.G. & Thorstad, E.B. 2007. Understanding the complexity of catch and release in recreational fishing: an integrative synthesis of global knowledge from historical, ethical, social and biological perspectives. *Reviews in Fish Science* 15: 75-167.
- Bartholomew, A. & Bohnsack, J.A. 2005. A review of catch-and-release angling mortality with implications for no-take reserves. *Reviews in Fish Biology and Fisheries* 15: 129-154. DOI10.1007/s11160-005-2175-1.
- Beardmore, B., Haider, W., Hunt, L.M. & Arlinghaus, R. 2011. The Importance of Trip Context for Determining Primary Angler Motivations: Are More Specialized Anglers More Catch-Oriented than Previously Believed? *North American Journal of Fisheries Management* 31(5): 861-879.

-
- Berntsen, T. 1974. Du vandrende fisker. Om fluefiskets historie, dets kunst og sportsfiskerensredskap og utstyr, Oslo.
- Birley, D. 1995. Land of sport and glory. Sport and British society 1887-1910, Manchester and New York.
- Bourdieu, P. 1995. Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften, Oslo.
- Bromley-Davenport, W. 1885. Sport, London.
- Buxton, A. 1946. Fisherman Naturalist, Collins, London.
- Danielsen, R., Dyrvik, S., Grønlie, T., Helle, K. & Hovland, E. 1991. (red.). Grunntrekk i norsk historie. Fra vikingtid til våre dager, Oslo.
- Dervo, B.K. 2010. Høstingstradisjoner for fall. Jakt & Fiske 12: 18-19.
- Dervo, B.K. 2011. Foretrekker fangstbegrensinger. Jakt & Fiske 12:16-17.
- Engeseth, A. og Schultz, A.J. 1937. Hvad er kastesluksport i dag? Fiskesport 2.
- Fiskesport 1938. Leder: «Forslag til grunnsetninger for sportsfiskere» Fiskesport nr. 7
- Frykman, J. & Löfgren, O. 1994. Det kultiverte mennesket, [1979], Oslo.
- Grey, V.E. 1967. Fluefiskeri, København (Dansk utgave av original utgitt 1899).
- Halttunen, E. Rikardsen, A.H., Thorstad, E.B., Næsje, T.F., Jensen, J.L.A. & Aas, Ø. 2010. Impact of catch-and-release practices on behavior and mortality of Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) kelts Fisheries Research 105 (3): 141-147 DOI: 10.1016/j.fishres.2010.03.017.
- Huitfeldt, F. 1898. Ude med Bøsse og Fiskestang, 2. Utg. Kristiania.
- Isachsen, R. 1938. Litteratur. Fiskesport 12.
- Klepp, A. 1993. Den mangetydige fritiden. I Klepp, A. & Thorsen, L.E. (red.): Den mangfoldige fritiden, Oslo.
- Kraabøl, M., Johnsen, S.I., Museth, J., Skurdal, J. & Dervo, B.K. 2013. [Telemetristudie av ørret i Hemsil - Kartlegging av leveområder, effekter av fang-og-slipp fiske og kraftverkstekniske inngrep i vassdraget](#). - NINA Rapport 906. 39 pp.
- Kunzman, P. 2004. Die Fischerei und die radikalen Tierschützer. Bayerns Fischerei und Gewässer 1: 26.
- L. L. 1938. Fluefiske contra kasteslukfiske eller: Hvad er en sportsfisker? Fiskesport 1.
- Manfredo, M., Teel, T & Bright, A. 2003. Why are public values toward wildlife changing? Human Dimensions of Wildlife 8: 287-306 DOI: 10.1080/716100425.
- Matlock, G.C. 2002. Why does marine fishery management now require releasing caught fish? American Fisheries Society Symposium 30: 15-18.
- Mostue, S. 1999. Ut på landet og inn i skogene. Tilbaketrekningsidéer og natursyn i sportsfiskelitteraturen fra Izaak Walton til Ernest Hemingway, hovedoppgave i idéhistorie, Universitetet i Oslo, våren 1999.
- Munsterhjelm, L. 1937. Hvad er sportsfiske? Fiskesport 11
- Odden, A. 2008. Hva skjer med norsk friluftsliv? En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970 – 2004. Doktoravhandling ved NTNU 2008:289.
- Ottesen, J. 1938. Sportsfisker-etikette. Fiskesport 2.
- Policansky, D. 2002. Catch-and-release recreational fishing: a historical perspective. In Recreational Fisheries: Ecological, Economic and Social Evaluation (eds. T J. Pitcher & C Hollingworth) Blackwell Science, Oxford, pp. 74-93.
- Policansky, D. 2008. Trends and Developments in Catch and Release, in Global Challenges in Recreational Fisheries (ed. Ø. Aas), Blackwell Publishing Ltd, Oxford, UK. doi: 10.1002/9780470697597.ch11
- Richardson, H. 1993. Norway the northern Playground. Et kulturanalytisk blikk på fjellfriluftslivet”, Dugnad 4-1993. Volum 19.
- Ritz, C. 1959. A flyfisher's life. The art and mechanics of flyfishing. London.
- Slingsby, W.C. 1904. The Northern playground. London.
- Solberg, T. 1948. På skogsti langs elver og vann. Bruns Bokhandels forlag.
- Stensland, S., Aas, Ø. & Mehmethoglu, M. 2013. The Influence of Norms and Consequences on voluntary Catch & Release Angling Behavior. Human Dimensions of Wildlife 18, 373-385.

-
- Stensland, S. & Aas, Ø. 2014. The role of social norms and informal sanctions in catch-and-release angling. *Fisheries Management and Ecology* doi: 10.1111/fme.12078.
- Sjøilen, E. 1995. Sportsmenn i veideland, Billingstad.
- Thorstad, E.B., Næsje, T.F., Fiske, P. & Finstad, B. 2003. Effects of hook and release on Atlanticsalmon in the River Alta, northern Norway. *Fisheries Research* 60(2-3), 293-307 DOI:10.1016/S0165-7836(02)00176-5.
- Thorstad, E.B., Økland, F., Aarestrup, K. & Heggberget, T.G. 2008. Factors affecting the within-riverspawning migration of Atlantic salmon, with emphasis on human impacts. *Review Fish Biology and Fisheries* 18: 345-371.
- TNS Gallup 2012. Natur- og miljøbarometeret. Nordmenns holdninger og atferd i natur- og miljøvernsspørsmål [Nature and environmental barometer. Norwegians' attitudes and behavior in nature and environmental related issues]. Oslo, Norway: TNS Gallup.
- Vasaasen, B.I. 2000. Lordly sport of fishing. Det britiske sportsfisket som historisk fenomen i Norge ca. 1860-1914, med utgangspunkt i Stjørdalen, Aurland og Sand, hovedoppgave i historie, Universitetet i Oslo, våren 2000.
- Vasaasen, J.O. 2006. Vær ekte sportsman i alt og ett!". En analyse av sportsfiskereliten i Norge fra ca. 1930 til ca. 1960, hovedoppgave i etnologi, Universitetet i Oslo, våren 2006.
- Walton, I. 1653. *The Compleat Angler*.
- Wolfe, R. 2006. *Playing with fish and other lessons from the far north*. University of Arizona Press, Tucson, AZ.
- Ytteborg, J. 1957. Er vi for mange? *Fiskesport* 6.
- Aas, Ø. & Kaltenborn, B.P. 1996. Consumptive orientation of anglers in Engerdal, Norway. *Environmental Management* 19: 751-761.
- Aas, Ø. 2001. Human dimensions studies in recreational fisheries management. Doctor Agriculturae Thesis. Agricultural university of Norway, Institute for economics and social sciences.